

Natura 2000- plejeplan

for lysåbne naturtyper og arter
på Naturstyrelsens arealer
2. planperiode 2016-2021
i Natura 2000-område nr.
65 Nissum Fjord

Titel:

Natura 2000-plejeplan for lysåbne naturtyper og arter på Naturstyrelsens arealer.
2. planperiode 2016-2021 i Natura 2000-område nr. 65 Nissum Fjord

Udgiver:

Naturstyrelsen
Gjøddinggård
Førstballevej 2
7183 Randbøl
www.nst.dk

År:

2017

Foto:

Peter Bundgaard Jensen

Kort:

Naturstyrelsen, på baggrund af kortmaterialer i henhold til tilladelse G18/1997 (Kort og Matrikelstyrelsen)

ISBN nr.

[xxxxx]

Må citeres med kildeangivelse.

1. Generelt

Der er 20. april 2016 offentliggjort Natura 2000-planer for 252 områder i Danmark.

Denne plejeplan følger op på Natura 2000-planen for område Nr. 65 Nissum Fjord og vedrører Naturstyrelsens arealer på ca. 1700 ha.

Figur 1: Oversigtskort over Natura 2000-områdets afgrænsning

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal

I denne plejeplan er arealer og indsats opdelt på henholdsvis lysåbne naturtyper og arter knyttet til de lysåbne naturtyper. Bemærk, at Naturstyrelsens samlede arealforvaltning i området er omfattet af flere planbestemmelser og retningslinjer end dem, der findes i denne plan. For supplerende læsning herom henvises til driftsplanen og det tilhørende naturplejeark, som kan findes på Naturstyrelsens hjemmeside www.nst.dk.

Naturstyrelsen har udarbejdet et resumé af plejeplanen, som indgår i en kommunal Natura 2000-handleplan. Dette resumé er vedlagt som bilag 1.

Plejeplanen gælder for perioden 2016 -2021 og skal således senest være gennemført med udgangen af år 2021. Plejeplanen vil forsat være gældende efter 2021 og efterfølgende alene blive ajourført, når der foretages ændringer i udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, ændringer i Natura 2000- eller driftsplanlægningen eller ændringer i øvrige forhold, der måtte give anledning til at ajourføre plejeplanen.

På baggrund af nærværende plejeplan udarbejdes et naturplejeark, der er et bilag til enhedens driftsplanlægning, hvor de specifikke plejetiltag vil være beskrevet på lokalitetsniveau, med bl.a. angivelse af naturtilstand, plejemål, plejetiltag, udløb og prioritering (tidsfølge).

Grundlag for prioriteringer og valg

Natura 2000-planen udgør grundlaget for plejeplanens prioriteringer og valg. I de tilfælde hvor der har været forudset en modstrid mellem hensyn til forskellige arter og/eller naturtyper på områdets udpegningsgrundlag, har Natura 2000-planen allerede foretaget denne prioritering.

Overvågning

Natura 2000-indsatsen bliver løbende overvåget i forhold til udpegningsgrundlag og naturværdier via NOVANA overvågningsprogram. Desuden afreporterer Danmark den nationale indsats vedrørende habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne til EU-kommissionen hvert 6. år.

I 2016-18 foretager Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning (SVANA) genkortlægning og tilstandsvurdering på alle arealer (lysåbne naturtyper og skovnaturtyper), og resultatet forventes at indgå i kommende basisanalyser for hvert enkelt område i 2019.

Få adgang til MiljøGIS overvågningsdata fra basisanalysen her:

<http://miljoegis.mim.dk/cbkort?profile=natura2000planer2h2014>

2. Områdebeskrivelse

Nissum Fjord er en lavvandet brakvandslagune beliggende bag den smalle klittange, Bøvling Klit. Fjorden er opdelt i tre bassiner, Ydre Fjorde (Yder Fjord og Bøvling Fjord), Mellem Fjord og Felsted Kog, der afviger i økologiske kår og biologi. Ved Torsminde har Nissum Fjord forbindelse til Nordsøen via en sluse. Området nord for Torsminde består af en mosaik af saltpåvirkede eller ferske græsningsarealer, høslætarealer samt ubenyttede områder, der henligger med højt græs, rørskov eller strandrørsump. Langs fjordens nord- og østside findes rørsump og strandrørsump i varierende bredde hvor især tagrør og strandkogleaks indgår. Indfjorden og Felsted Kog er omgivet af udstrakte rørskov. Fjand Grønne, syd for Torsminde, består af strandeng, strandrørsump og strandoverdrev. Området indeholder også mindre partier med klitnatur bl.a. øst for Torsmindevejen, hvor vejen gennemskærer nogle af de østligste klittunger af Bøvling Klit. Mere klitnatur findes forskellige steder mellem Nørre Fjand og Felsted Odde samt på Fjandø. Ved Nørre Fjand ligger også et mindre hedeareal med både våd og tør hede. Syd for Bøvlingbjerg ligger fire søer, Indfjorden, Tangsø, Byn og Søndersund omgivet af ferske enge og rørsump. De fire søer huser i danske sammenhænge en meget artsrig undervandsflora.

For en uddybende beskrivelse af Natura 2000-området, herunder præsentation af udpegningsgrundlaget for området, henvises til [Natura 2000-planen](#). På SVANAs hjemmeside kan der også findes forklaring af begreber mv.

Figur 2: Kort over Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-området.

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal

Indenfor området ejer Naturstyrelsen mange engarealer rundt om det meste af fjorden, store rørskovsarealer, primært på Gørding Dæmningen og i den øvrige del af Feldsted Kog, samt klitnatur på Fjandø.

Tabel a: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

Lysåbne naturtyper (ha)		
	Naturtype	Total
6230	Surt overdrev	5,0
6410	Tidvis våd eng	15,7
1330	Strandeng	112,6
2130	Grå/grøn klit	3,0
2140	Klithede	2,0
2160	Havtornklit	0,2
I alt		138,6

Desuden er der i udpegningsgrundlaget nævnt følgende arter, der forekommer, eller har potentiale til at kunne indfinde sig, i Naturstyrelsens dele af Natura 2000-området:

- Rørdrum (Y) (F38)
- Lysbuget knortegås (T) (F38)
- Rørhøg (Y) (F38)
- Klyde (Y) (F38)
- Brushane (Y) (F38)
- Havterne (Y) (F38)
- Bramgås (T) (F38)
- Plettet rørvagtel (Y) (F38)
- Almindelig ryle (Y) (F38)
- Lille kobbersnepe (T) (F38)
- Fjordterne (T) (F38)

3. Status for gennemførelse og erfaringer fra 1. plejeplanperiode

Plejeplanen for 1. planperiode omfattede løbende pleje ved græsning og slet på enge på Torsminde Tangen og på Gørding Dæmningen i Felsted Kog, og på klitnaturtyper på Fjandø, samt bekæmpelse af fjerenelse af opvækst og slet på ca. 1 ha surt overdrev.

Derudover omfattede planen understøttelse af naturlig hydrologi på strandenegsarealer på Torsminde tangen samt etablering af afgræsning på ca. 20 ha bestående af tidvis våde eng og strandeng.

Desuden blev der organiseret og gennemført bekæmpelse af ræv på Fjandø i samarbejde med private lodsejere og frivillige.

Naturstyrelsen har gennemført en evaluering i form af en statusopgørelse og overvejelser om hvilke erfaringer, der kan drages af første planperiode. Med baggrund i denne evaluering kan Naturstyrelsen konkludere, at de planlagte indsatser er gennemført i plejeperioden for Naturstyrelsens arealer og at disse indsatser har bidraget positivt til opfyldelse af Natura 2000-planens målsætninger.

Tabel b: Status for gennemførelse af plejeplanens mål for 1. planperiode 2009-2015.

Gennemførte indsatsenhedernes samarbejdsrelationer med forskere og studerende ser (antal)	82	Gennemførte indsatser (areal)	187 ha	99,4 %
Ikke-gennemførte indsatser (antal)	1	Ikke-gennemførte indsatser (areal)	1 ha	0,6 %

Table c: Overview of concrete interventions that have not been carried out with justification

Natur type	Naturtype navn	Plejemål	Plejetiltag	ha	Begrundelse for manglende gennemførelse
6230	Surt overdrev	Naturtype-bevarende pleje	Slet	1	Det var ikke nødvendigt at gennemføre tiltaget for at opretholde naturtypen

General remarks and concrete experiences in relation to 1. generation care plan

<p><u>Generelle bemærkninger</u></p> <p>Generelle bemærkninger Driften af de lysåbne naturarealer indenfor Natura 2000 området gennemført i 1. planperiode er i store træk fortsættelser af eksisterende driftsaktiviteter, fortrinsvis græsning. Arealerne er i god drift og i fin plejetilstand. Arealerne søges drevet ved sommergræsning med kvæg som hidtil for at skabe så gode muligheder som muligt for ynglende vadefugle.</p> <p><u>Konkrete erfaringer</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Plejemål for de lysåbne naturarealer har været sikring af naturtypen og naturtypebevarende drift. Disse plejemål er opfyldt og det vurderes at de igangværende plejetiltag er tilstrækkelige til at sikre og opretholde naturtyperne. • I 1. planperiode var planlagt lukning af grøfter for at forbedre hydrologi på engene på Torsminde Tangen. Alle relevante grøfter er lukket, hvor grøfterne alene afvander arealer ejet af Naturstyrelsen. Lukning af resterende grøfter i tilknytning til Naturstyrelsens arealer gennemføres, hvor det er muligt, i forbindelse med den kommunale indsats for at forbedre hydrologien på tangen • I 1. planperiode er der planlagt indsats af hensyn til en række arter på udpegningsgrundlaget. Det vurderes at arterne på udpegningsgrundlaget generelt har haft gavn af indsatsen for naturtyperne i området og at indsatsen til begrænsning af prædation primært har gavnnet de jordrugende arter, klyde, spliterne, fjordterne og havterne på Fjandø.

4. Mål og plejetiltag

Figur 3: Oversigt over lysåbne naturtyper og planlagte indsatser i Natura 2000-området

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal
- Lysåbne habitatnaturtyper med planlagt indsats
- Lysåbne habitatnaturtyper uden planlagt indsats

Plejeplanen er udarbejdet i overensstemmelse med Natura 2000-planens målsætninger og adresserer konkrete følgende områdespecifikke retningslinjer fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

Tilstanden af levestederne for almindelig ryle og brushane forbedres, således at de kortlagte levesteder får en god naturtilstand i overensstemmelse med arternes krav til ynglelokalitet.

Tilstanden af levestederne for klyde, splitterne, fjordterne og havterne forbedres, således at to af de kortlagte levesteder får en god naturtilstand i overensstemmelse med arternes krav til ynglelokalitet.

Der søges udtaget kulstofholdige lavbundsjord i tilknytning til tidvis våd eng, så der kan skabes større sammenhængende arealer samtidig med, at udtagningen bidrager til at reducere udledningen af CO₂ og et renere vandmiljø.

Der iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på naturtyperne grå/grøn klit, klithede, havtornklit og tør hede med fokus på arealer med en forekomst på over 10 %.

Naturstyrelsen vil være særlig opmærksomme på naturtyperne: våd hede, surt overdrev, rigkær og levestederne for ynglefuglene: almindelig ryle, brushane, dværgterne, hvidbrystet præstekrave og plettet rørvagtel og for trækfuglene: knopsvane, kortnæbbet gås, krikand, lysbuget knortegås, pibeand, pibesvane, pomeransfugl, sangsvane, spidsand og splitterne, som har en væsentlig forekomst i området (jf. områdets målsætning).

I dette afsnit beskrives Naturstyrelsens *mål* for de ovenstående lysåbne naturtyper og arter i denne planperiode. Der kan være flere mål for et givent areal med en naturtype, og det samme kan være tilfældet for en art.

Desuden præsenteres de typer af *plejetiltag*, som Naturstyrelsen vil anvende på baggrund af Naturstyrelsens erfaringer og bedste viden om naturpleje, der blandt andet omtales i det vejledende indsatskatalog for N2000-plejeplanlægning for lysåbne naturtyper, Skov- og Naturstyrelsens Naturplejestrategi (1999), Naturstyrelsens plejebog om 'Græsning og høslæt i naturplejen', Naturstyrelsens plejebogsserie for henholdsvis overdrev, ferske enge, søer, strandenge, hede, mose, små vandhuller samt Naturstyrelsens Naturportal.

På et areal kan der forekomme mere end én slags plejetiltag, ligesom der kan være fastlagt flere tiltag for en art.

Arealtallene i tabellerne udtrykker Naturstyrelsens vurdering af omfanget af de enkelte plejetiltag, der vil blive gennemført i plejeplanens periode. I naturplejemarket der ligger som bilag til driftsplanen fremgår Naturstyrelsens vurdering af plejebehovet for de løbende samt enkeltstående plejetiltag, herunder med en angivelse af lokaliteten, en prioritering af tidsfølgen på plejetiltagene, naturtilstanden og plejebehovet.

Plejetiltaget på lokalitetsniveau vil alene fremgå af naturplejemarket.

Plejemål og plejetiltag for lysåbne naturtyper

Der vil på de lysåbne naturtyper i dette Natura 2000-område blive foretaget *løbende* pleje, med henblik på opretholdelse af naturtypen i form af henholdsvis græsning og slet på enge og klitheder, jf. nedenstående skema.

Der foretages endvidere *enkeltstående* indgreb i form af lukning af grøfter til understøttelse af naturlig hydrologi på engarealer på Torsminde Tangen.

Tabel e: Plejemål for lysåbne naturtyper

Målsatte habitatnaturtyper (ha)				
		Naturtype	Målsætning	Total
Eksisterende habitatnatur	1330	Strandeng	Sikring af naturtypen	112,6
			Naturtypebevarende pleje	109,0
			Naturlig dynamik	3,6
	2130	Grå/grøn klit	Sikring af naturtypen	3,0
			Naturtypebevarende pleje	3,0
	2160	Havtornklit	Sikring af naturtypen	0,2
			Naturlig dynamik	0,2
	6230	Surt overdrev	Sikring af naturtypen	5,0
			Naturtypebevarende pleje	5,0
	6410	Tidvis våd eng	Sikring af naturtypen	15,7
			Naturtypebevarende pleje	15,7
	2140	Klithede	Sikring af naturtypen	2,0
			Naturtypebevarende pleje	2,0

Tabel f: Planlagte løbende plejetiltag af hensyn til lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)					
		Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	Total
Eksisterende habitatnatur	1330	Strandeng	Græsning	Eksisterende	93,8
			Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	9,9
	2130	Grå/grøn klit	Græsning	Eksisterende	1,6
			Bekæmpelse af andre problemarter	Nyt	1,5
	2160	Havtornklit	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	0,2
			6230	Surt overdrev	Græsning
					Ingen indsats i planperioden
	6410	Tidvis våd eng	Græsning	Eksisterende	7,9
			2140	Klithede	Græsning

I tabel f er der en opdeling i to kategorier "Eksisterende" og "Nyt":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Tabel g: Planlagte enkeltstående plejetiltag af hensyn til lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)				Omfattet af eksisterende planlægning	Total
		Naturtype	Plejetiltag		
Eksisterende habitatnatur	1330	Strandeng	Aktiv lukning af dræn og grøfter	Eksisterende	24,4

I tabel g er der en opdeling i to kategorier "eksisterende" og "nye":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "nye": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Plejemål og plejetiltag for arter

Som hovedregel vil arterne på udpegningsgrundlaget have gavn af plejetiltagene for naturtyperne i de områder som arten er eller potentielt kan blive tilknyttet. Disse plejetiltag fremgår af tabel f og g.

Af hensyn til arter gennemføres specifikke artsplejetiltag. Der gennemføres følgende specifikke artsplejetiltag:

- Almindelig ryle – Der foretages græsning, tiltag til forbedring af hydrologiske forhold samt bekæmpelse af prædatorer på engarealer, der er potentielt egnede ynglelokaliteter for alm.ryle
- Brushane - Der foretages græsning, tiltag til forbedring af hydrologiske forhold samt bekæmpelse af prædatorer på engarealer, der er potentielt egnede ynglelokaliteter for brushane
- Splitterne – Der søges etableret en ny rævesikker yngleø i Nissum Fjord og bekæmpelsen af prædatorer på ynglelokaliteteten på Fjandø opretholdes.

Naturstyrelsen planlægger ikke yderligere indsats for arter end de plejetiltag, der er oplyst under plejeplanerne for de lysåbne naturtyper og for arterne almindelig ryle, brushane og Splitterne.

En mere detaljeret beskrivelse af specifikke artsplejetiltag fremgår af naturplejearket, der ligger som bilag til driftsplanen.

Tabel h: Mål for arter

Målsatte arter (antal)			
Art	Navn	Målsætning	Total
A132	Klyde	Sikring af artens levested	1
		Beskyttelse mod forstyrrelser	1
		Etablering af potentielt levested	1
A149	Almindelig Ryle	Sikring af artens levested	1
A151	Brushane	Sikring af artens levested	1
A191	Splitterne	Sikring af artens levested	1
		Beskyttelse mod forstyrrelser	1
		Etablering af potentielt levested	1
A193	Fjordterne	Sikring af artens levested	1
		Beskyttelse mod forstyrrelser	1

		Etablering af potentielt levested	1
A194	Havterne	Sikring af artens levested	1
		Beskyttelse mod forstyrrelser	1
		Etablering af potentielt levested	1

Tabel i: Specifikke artsplejetiltag

Indsatser for arter (antal)			
Art	Navn	Indsatstype	Total
A132	Klyde	Færdselsregulering ved skiltning	1
		Begrænsning af prædation	1
A149	Almindelig Ryle	Begrænsning af prædation	1
		Ophør med vedligeholdelse af afvanding	1
		Aktiv lukning af dræn og grøfter	1
		Græsning	1
A151	Brushane	Begrænsning af prædation	1
		Ophør med vedligeholdelse af afvanding	1
		Aktiv lukning af dræn og grøfter	1
		Græsning	1
A191	Splitterne	Færdselsregulering ved skiltning	1
		Begrænsning af prædation	1
A193	Fjordterne	Færdselsregulering ved skiltning	1
		Begrænsning af prædation	1
A194	Havterne	Færdselsregulering ved skiltning	1
		Begrænsning af prædation	1

I tabel i er der en opdeling i to kategorier "Eksisterende" og "Nyt":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Forventningen til den samlede indsats

Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer forventes at medføre, at

- For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til tilstandsklasse I eller II er målsætningen, at udviklingen i deres areal og tilstand er stabil eller i fremgang.
- For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til tilstandsklasse III-V er målsætningen, at udviklingen i deres tilstand er i fremgang, således at der på sigt opnås tilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- Det samlede areal af naturtyper/levesteder skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det.

- For naturtyper uden tilstandsvurderingssystem er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af naturtyperne stabiliseres eller øges.
- For arter uden tilstandsvurderingssystem og for deres levesteder er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne for de udpegede arter stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsområder for arterne.
- De kortlagte levesteder for almindelig ryle, brushane, rørdrum, rørhøg, plettet rørvagtel og hvidbrystet præstekrave inden for Natura 2000-området bringes til eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.
- De kortlagte levesteder for havterne, fjordterne, splitterne og klyde inden for Natura 2000-området bringes til eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Hvis området huser en ynglebestand på mere end 90 par for havterne, 40 par for fjordterne, 580 par for splitterne og 100 par for klyde er det tillige en indikation på levestedets og omgivelsernes egnethed som yngleområde. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.
- Det kortlagte levested for dværgterne inden for Natura 2000-området bringes til eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.
- Natura 2000-området skal bidrage til at sikre levesteder for levedygtige bestande på nationalt og/eller internationalt niveau. Tilstanden og det samlede areal af levesteder for sangsvane, bramgås, kortnæbbet gås, krikand, pibeand og spidsand som trækfugl i området sikres eller øges, således at der findes tilstrækkelige egnede raste- og fødesøgningssteder for arterne, så området kan huse en tilbagevendende rastebestand på 320 sangsvaner, 5800 bramgæs, 4200 kortnæbbet gæs, 7400 krikænder, 12000 pibeænder og 220 spidsænder.
- Natura 2000-området, skal bidrage til at sikre levesteder for levedygtige bestande på nationalt og/eller internationalt niveau. Tilstanden og det samlede areal af levestederne for knopsvane, pibesvane, lysbuget knortegås, toppet skallesluger, stor skallesluger, klyde, pomeransfugl og lille kobbersnepe som trækfugl i området sikres eller øges, således at der findes egnede raste- og fødesøgningssteder for arterne. Afgørelser i forbindelse med konsekvensvurdering baseres på en konkret vurdering.

Bilag

Bilag 1: Resumé af plejeplan for Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-område N 65 Nissum Fjord

Nissum Fjord er en lavvandet brakvandslagune beliggende bag den smalle klittange, Bøvling Klit. Fjorden er opdelt i tre bassiner, Ydre Fjorde (Yder Fjord og Bøvling Fjord), Mellem Fjord og Felsted Kog, der afviger i økologiske kår og biologi. Ved Torsminde har Nissum Fjord forbindelse til Nordsøen via en sluse. Området nord for Torsminde består af en mosaik af saltpåvirkede eller ferske græsningsarealer, høslætarealer samt ubenyttede områder, der henligger med højt græs, rørskov eller strandrørsump. Længs fjordens nord- og østside findes rørsump og strandrørsump i varierende bredde hvor især tagrør og strandkogleaks indgår. Indfjorden og Felsted Kog er omgivet af udstrakte rørskove. Fjand Grønne, syd for Torsminde, består af strandeng, strandrørsump og strandoverdrev. Området indeholder også mindre partier med klitnatur bl.a. øst for Torsmindevejen, hvor vejen gennemskærer nogle af de østligste klittunger af Bøvling Klit. Mere klitnatur findes forskellige steder mellem Nørre Fjand og Felsted Odde samt på Fjandø. Ved Nørre Fjand ligger også et mindre hedeareal med både våd og tør hede. Syd for Bøvlingbjerg ligger fire søer, Indfjorden, Tangsø, Byn og Søndersund omgivet af ferske enge og rørsump. De fire søer huser i danske sammenhænge en meget artsrig undervandsflora.

Der vil på de lysåbne naturtyper i dette Natura 2000-område blive foretaget *løbende* pleje, med henblik på opretholdelse af naturtypen i form af henholdsvis græsning og slet på enge og klitheder.

Der foretages endvidere *enkeltstående* indgreb i form af lukning af grøfter til understøttelse af naturlig hydrologi på engarealer på Torsminde Tangen.

Tabel I: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

Lysåbne naturtyper (ha)		
	Naturtype	Total
6230	Surt overdrev	5,0
6410	Tidvis våd eng	15,7
1330	Strandeng	112,6
2130	Grå/grøn klit	3,0
2140	Klithede	2,0
2160	Havtornklit	0,2
I alt		138,6

Indsats for de lysåbne naturtyper

I det følgende angives Naturstyrelsens planlagte indsats for de lysåbne naturtyper på udpegningsgrundlaget.

Tabel II: Plejemål for lysåbne naturtyper

Målsatte habitatnaturtyper (ha)				
		Naturtype	Målsætning	Total
Eksisterende habitatnatur	1330	Strandeng	Sikring af naturtypen	112,6
			Naturtypebevarende pleje	109,0
			Naturlig dynamik	3,6
	2130	Grå/grøn klit	Sikring af naturtypen	3,0
			Naturtypebevarende pleje	3,0
	2160	Havtornklit	Sikring af naturtypen	0,2
			Naturlig dynamik	0,2
	6230	Surt overdrev	Sikring af naturtypen	5,0
			Naturtypebevarende pleje	5,0
	6410	Tidvis våd eng	Sikring af naturtypen	15,7
			Naturtypebevarende pleje	15,7
	2140	Klithede	Sikring af naturtypen	2,0
			Naturtypebevarende pleje	2,0

Tabel III: Planlagte løbende plejetiltag for lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)					
		Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	Total
Eksisterende habitatnatur	1330	Strandeng	Græsning	Eksisterende	93,8
			Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	9,9
	2130	Grå/grøn klit	Græsning	Eksisterende	1,6
			Bekæmpelse af andre problemarter	Nyt	1,5
	2160	Havtornklit	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	0,2
			6230	Surt overdrev	Græsning
					Ingen indsats i planperioden
	6410	Tidvis våd eng	Græsning	Eksisterende	7,9
			2140	Klithede	Græsning

Tabel IV: Planlagte enkeltstående plejetiltag for lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)				Omfattet af eksisterende planlægning	Total
	1330	Naturtype	Plejetiltag		
Eksisterende habitatnatur		Strandeng	Aktiv lukning af dræn og grøfter	Eksisterende	24,4

I tabel III og IV er der en opdeling i to kategorier "Eksisterende" og "Nyt":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Særlig indsats for arter

Plejen af områdets lysåbne naturtyper vil samtidig tilgodese en række arter på udpegningsgrundlaget. Herudover planlægger Naturstyrelsen en særlig indsats for klyde, alm. ryle, brushane, splitterne, fjordterne og havterne.

Tabel VII: Mål for arter

Målsatte arter (antal)			
Art	Navn	Målsætning	Total
A132	Klyde	Sikring af artens levested	1
		Beskyttelse mod forstyrrelser	1
		Etablering af potentielt levested	1
A149	Almindelig Ryle	Sikring af artens levested	1
A151	Brushane	Sikring af artens levested	1
A191	Splitterne	Sikring af artens levested	1
		Beskyttelse mod forstyrrelser	1
		Etablering af potentielt levested	1
A193	Fjordterne	Sikring af artens levested	1
		Beskyttelse mod forstyrrelser	1
		Etablering af potentielt levested	1
A194	Havterne	Sikring af artens levested	1
		Beskyttelse mod forstyrrelser	1
		Etablering af potentielt levested	1

Tabel VIII: Planlagte artsplejetiltag for arter *udover* plejetiltagene for de lysåbne naturtyper

Indsatser for arter (antal)			
Art	Navn	Indsatstype	Total
A132	Klyde	Færdelsesregulering ved skiltning	1
		Begrænsning af prædation	1
A149	Almindelig Ryle	Begrænsning af prædation	1
		Ophør med vedligeholdelse af afvanding	1
		Aktiv lukning af dræn og grøfter	1

		Græsning	1
A151	Brushane	Begræsning af prædation	1
		Ophør med vedligeholdelse af afvanding	1
		Aktiv lukning af dræn og grøfter	1
		Græsning	1
A191	Splitterne	Færdselsregulering ved skiltning	1
		Begræsning af prædation	1
A193	Fjordterne	Færdselsregulering ved skiltning	1
		Begræsning af prædation	1
A194	Havterne	Færdselsregulering ved skiltning	1
		Begræsning af prædation	1

I tabel VI er der en opdeling i to kategorier "Eksisterende" og "Nyt":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Forventningen til den samlede indsats

Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer forventes at medføre, at

- For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til tilstandsklasse I eller II er målsætningen, at udviklingen i deres areal og tilstand er stabil eller i fremgang.
- For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til tilstandsklasse III-V er målsætningen, at udviklingen i deres tilstand er i fremgang, således at der på sigt opnås tilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- Det samlede areal af naturtyper/levesteder skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det.
- For naturtyper uden tilstandsvurderingssystem er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af naturtyperne stabiliseres eller øges.
- For arter uden tilstandsvurderingssystem og for deres levesteder er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne for de udpegede arter stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsområder for arterne.
- De kortlagte levesteder for almindelig ryle, brushane, rørdrum, rørhøg, plettet rørvagtel og hvidbrystet præstekrave inden for Natura 2000-området bringes til eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.
- De kortlagte levesteder for havterne, fjordterne, splitterne og klyde inden for Natura 2000-området bringes til eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Hvis området huser en ynglebestand på mere end 90 par for havterne, 40 par for fjordterne, 580 par for splitterne og 100 par for klyde er det tillige en indikation på levestedets og omgivelsernes egnethed som yngleområde. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.
- Det kortlagte levested for dværgterne inden for Natura 2000-området bringes til eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.
- Natura 2000-området skal bidrage til at sikre levesteder for levedygtige bestande på nationalt og/eller internationalt niveau. Tilstanden og det samlede areal af levesteder for sangsvane, bramgås, kortnæbbet gås, krikand, pibeand og spidsand som trækfugl i området sikres eller øges, således at der findes tilstrækkelige egnede raste- og fødesøgningssteder for arterne, så

området kan huse en tilbagevendende rastebestand på 320 sangsvaner, 5800 bramgæs, 4200 kortnæbbet gæs, 7400 krikænder, 12000 pibeænder og 220 spidsænder.

- Natura 2000-området, skal bidrage til at sikre levesteder for levedygtige bestande på nationalt og/eller internationalt niveau. Tilstanden og det samlede areal af levestederne for knopsvane, pibesvane, lysbuget knortegås, toppet skallesluger, stor skallesluger, klyde, pomeransfugl og lille kobbersneppe som trækfugl i området sikres eller øges, således at der findes egnede raste- og fødesøgningssteder for arterne. Afgørelser i forbindelse med konsekvensvurdering baseres på en konkret vurdering.

**Miljø- og
Fødevareministeriet**
Naturstyrelsen

Gjøddinggård
Førstballevej 2
7183 Randbøl

www.nst.dk